

İntikam Ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması*Seydi Ahmet SATICI,¹ Gürhan CAN,² Ahmet AKIN³**ÖZET**

Amaç: Bireyin kendisine yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yapandan öç almak için çıkarmak arzusu olarak tanımlanabilecek olan intikam duygusu; bazı kişilik bozukluklarına eşlik eden; ilkel, yıkıcı ve mantık dışı bir kişilik özelliğidir. Bu çalışmanın amacı, böyle bir durum karşısında kendini aşağılanmış biri olarak algılayarak öç alma arzusu ve davranışlarına yönelen bireylerin bu özelliklerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan İntikam Ölçeğini (İÖ) Türkçeye uyarlamaktır. **Yöntem:** Bu araştırma, iki ayrı çalışmadan oluşmaktadır. Birinci çalışma, Sakarya Üniversitesi'ne devam eden 332 katılımcı (157 kadın, 175 erkek) ile gerçekleştirilmiştir. İkinci çalışma ise, Anadolu Üniversitesi'ne devam eden 335 katılımcıyı (199 kadın, 156 erkek) içermiştir. Birinci çalışmada ölçeğin Türkçe formunun özgün ölçekle olan dilsel eşdeğerliliği, yapı geçerliliğini incelemeye yönelik açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ve güvenilirliği araştırılmıştır. İkinci çalışmada ise, Türkçeye çevrilen ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliği ve cinsiyete ilişkin ayırt edici geçerliliği araştırılmıştır. **Bulgular:** Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin Türkçe formunun toplam varyansın %37'sini açıkladığı ve özgün ölçekte olduğu gibi tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise, ölçeğin elde edilen tek boyutlu yapısının iyi uyum verdiğini kanıtlamıştır ($\chi^2=341$, $\chi^2/sd=2.23$, $NI=0.95$, $CFI=0.97$, $IFI=0.97$, $RFI=0.94$, $GFI=0.91$, $RMSEA=0.061$ ve $SRMR=0.05$). Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının 0.91, test-tekerrar test korelasyon katsayısının ise 0.87 olduğu belirlenmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlilik kapsamında İÖ ile affedicilik arasında negatif yönde, öfkeye ilişkin derin düşünme arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu saptanmıştır. Ayrıca, erkeklerin (68.61±23.36) kadınlara (63.14±20.12) göre anlamlı biçimde daha yüksek İÖ puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. **Sonuç:** Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, İÖ'nün Türkçe formunun psikometrik özelliklerinin yeterli olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak İÖ'nün bireylerin bir haksızlık karşısında yaşadıkları intikam düzeyini geçerli ve güvenilir bir biçimde ölçebilecek nitelikte bir ölçek olduğu kanısına varılmıştır. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2015; 16(Özel sayı.1):36-43)

Anahtar sözcükler: İntikam, ölçek uyarlama, geçerlilik, güvenilirlik, üniversite öğrencileri

The Vengeance Scale: Turkish adaptation study**ABSTRACT**

Objective: Vengeance, which can be defined as taking revenge by displaying a desire or behavior of revenge for a pain of a harm on a person who has done the harm, is a primitive, destructive and illogical personality trait accompanying many of the personality traits. The aim of the study is to adapt the Vengeance Scale (VS) to Turkish, which was developed to measure the traits of individuals who assume that they have been humiliated in such a situation and tend to desires or behaviors of taking revenge. **Methods:** This research is composed of the findings of two separate studies. The first study was performed with 332 participants (157 female and 175 male) attending Sakarya University. The second study consisted of 335 participants (199 female and 156 male) attending Anadolu University. In the first study, language equivalency, exploratory and confirmatory factor analyses, and reliability of the scale were investigated. In the second study, criterion-related validity and gender-related discriminant validity of the scale, which was translated into Turkish, were investigated. **Findings:** As a result of the exploratory factor analysis, it was determined that the Turkish version of the scale explained 37% of the total variance and that it had a one-dimensional structure as in the original scale. Confirmatory factor analysis results indicate that the one-dimensional structure

* Bu çalışmanın bir bölümü International Counseling and Education Conference'de sözel bildiri olarak sunulmuştur (İstanbul, 2012)

¹ Arş.Gör., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Eskişehir

² Prof.Dr., Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, İstanbul

³ Doç.Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, Sakarya

Yazışma adresi / Correspondence address:

Arş.Gör. Seydi Ahmet SATICI, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Böl., 26470 Eskişehir

E-mail: ssasatici@anadolu.edu.tr

Geliş tarihi: 30.09.2014, **Kabul tarihi:** 31.01.2015, **doi:** 10.5455/apd.170563

Anatolian Journal of Psychiatry 2015; 16(Special issue.1):36-43

of the scale provides a good fit ($\chi^2=341$, $\chi^2/df=2.23$, $NFI=0.95$, $CFI=0.97$, $IFI=0.97$, $RFI=0.94$, $GFI=0.91$, $RMSEA=0.061$, and $SRMR=0.050$). It was also determined that the Cronbach's alpha internal consistency coefficient of the scale was 0.91, while test-retest correlation coefficient was 0.87. It was determined that there were negative correlations between VS and forgiveness within the scope of criterion-related validity, whereas there were positive correlations between VS and anger rumination. Moreover, males (68.61 ± 23.36) were found to have significantly higher VS scores than females (63.14 ± 20.12). **Conclusion:** The results obtained from this study indicate that psychometric properties of the Turkish version of the Vengeance Scale are adequate. As a result, it was concluded that the Vengeance Scale is a scale to measure in a valid and reliable way the individuals' level of vengeance against any injustice they have. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2015; 16(Special issue.1):36-43)

Key words: vengeance, scale adaptation, validity, reliability, university students

GİRİŞ

Toplumsal yaşamda sürekli etkileşim halinde olan bireyler, zaman zaman anlaşmazlıklar içinde birbirleriyle çatışabilmekte, birbirlerine karşı aşağılama, küçümseme, haksızlık yapma ve benzeri zarar verici tutum ve davranışlar gösterebilmektedirler. Kimi bireyler ise, karşılarında kiler gerçekte zarar verici tutum ve davranışlar yöneltmemiş, onları aşağılamamış ve nihayet onlara herhangi bir haksız muamele yapmamış olsalar bile, başkalarında en azından bunların bir veya birkaçını yapmış olduklarına ilişkin yanlış bir algı oluşmuş olabilir. Nedeni ne olursa olsun, başkalarının kendilerine karşı böylesi acı verici tutum ve davranışlarda bulunduğu inanan bireyler, böylesi kötü muamelelere layık görülmüş olmanın tetiklediği olumsuz duygulanımlardan kendilerini alıkoyamamış olabilirler. Böylesi duygulanımlar içinde olsalar da, kimi bireyler bu tür bireylerle olan ilişkilerini sınırlandırmak, yeniden düzenlemek ya da tamamen sonlandırmak gibi akılcı davranışlara yönelerek acılarını hafifletmek isteyebilirler. Buna karşın, kimileri de kendilerine böylesi kötü muamelelerde bulunanlara karşı geliştirmiş oldukları yoğun kızgınlık, nefret, düşmanlık, saldırganlık ve benzeri olumsuz duygulanımlarını denetim altına almakta zorlanabilirler. Böyle bir durumun yaratabileceği intikam alma arzularıyla, 'göze göz, dişe dişe diş' anlayışı içinde zarar gördüklerine zarar vererek bedel ödetmek isteyebilirler.¹

Başkalarına bedel ödeterek, herhangi bir şekilde zarar vererek intikam duygularını doyurmaya yönelmenin bir bakıma bireyin kendisine yapıları bir diğerine yapması anlamına geldiğinin farkına varamayan bireyler, böyle akıl dışı davranışlara yönelmiş olmanın kendi ruh sağlıkları için de yıkıcı sonuçlara yol açabilecek bir tehdit oluşturduğunu anlayamamışlardır. Oysa intikam duygusu bireylerin ruh sağlıklarını olumsuz biçimde etkileyebilmekte, ruhsal iyi olma durumlarını engelleyebilmekte,² yaşam doyumlarını düşüre-

bilmektedir.^{1,3} İntikam duygularına kapılan bireyler, aynı düşünce, duygu veya yaşantıları zihinlerinde sürekli bir biçimde yineleme anlamına gelen^{4,5} zorlayıcı ruminatif düşüncelerden kendilerini alıkoyamamakta, olaylar karşısında ruminatif düşünceler yaşayarak travma sonrası stres bozukluğu belirtilerini gidermekte zorlanabilmektedirler.² Dahası, güçlü intikam duygularının bireylerin depresif duygu durumlarına yönelmelerine de neden olduğu belirtilmiştir.³

İntikam alma arzusu yalnız bireylerin ruhsal iyilik durumlarını etkilememekte, saldırganlık ve şiddeti içermesiyle bireylerin kişilerarası ilişkilerini de olumsuz biçimde etkilemektedir.⁶ Bireyler intikam alarak karşı tarafa bir acı çektirmekte ve aynı zamanda bu acıdan sadistik bir zevk duyabilmektedir.⁷ Dolayısıyla giderek sosyal ortamdan yalıtılmışlık yaşayabilmektedirler.

Kişilik özellikleriyle intikam alma duygusu arasındaki ilişkilere bakıldığında, psikotiklik ve beş faktör kişilik özelliklerinden olan nevrotisizm ile uyumluluğun intikamın duygusu güçlü bir ilişkisi olduğu ileri sürülmüştür. Örneğin, psikotik bireylerin intikam almaya daha yatkın olabilecekleri belirtilmiştir.^{8,9} Psikotik bireylerin empatik olmayan düşüncelerle, saldırgan ve antisosyal davranışlara eğilim göstermelerinin, intikam alma davranışlarına yönelmelerini kolaylaştırabileceği belirtilmiştir.¹⁰ Benzer şekilde nevrotik bireylerin kolayca öfkelenebilmeleri, kaygılanabilmeleri ve dürtüsel davranabilmelerinden dolayı¹¹ intikam almaya daha eğilimli olabilecekleri düşünülmektedir.^{1,9} Diğer taraftan uyumlu bireylerin daha güçlü empatik becerilere sahip olmalarının ve kişilerarası ilişkilerde daha özverili ve alçakgönüllü davranmalarının¹¹ intikam duygu davranışlarına yönelmelerini de azaltacağına ve daha affedici olacaklarına neden olacağı ileri sürülmüştür.^{1,8,11}

Çalışmanın amacı

Literatürde İÖ'nün özgün formunun yanı sıra, İtalyan formunun¹² da bulunmasına karşın,

Türkiye’de bireylerin intikam düzeylerini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının olmadığı göze çarpmaktadır. Bu nedenle bu çalışma ile bireylerin intikam duygularını belirlemek amacıyla Türkiye’de de kullanılabilir bir ölçeğin dilimize uyarlanması amaçlanmıştır. Yukarıda da belirtildiği gibi intikam duygusu ruhsal bozukluklarla pozitif ilişkilidir ve bireylerin ruhsal iyiliklerini engelleyebilmektedir. Dolayısıyla ruh sağlığı profesyonellerinin, danışanlarının intikam duyguları ile başa çıkabilmelerine yardım ederken, bireylerin ne denli yoğun intikam duygularına sahip oldukları hakkında bilgi edinebilmek için kullanmakta oldukları yöntem ve tekniklere ek olarak, İÖ’den elde edebilecekleri verilerden de yararlanabilecekleri umulmaktadır. Öte yandan İÖ, özellikle intikam duygusu ile demografik değişkenler de dahil çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri test etmeye yönelik çalışmalarda, araştırmacıların yararlanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı işlevi görebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Stuckkless ve Goranson¹³ tarafından geliştirilen İÖ’yü Türkçeye uyarlamak ve psikometrik özelliklerini inceleyerek araştırmacıların hizmetine sunmaktır.

ÇALIŞMA 1

Çalışma 1’de İÖ’nün dilsel eşdeğerliliği ve yapı geçerliliğini test etmeye yönelik açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Bunlara ek olarak, güvenilirlik analizleri (iç tutarlılık katsayısı, test-tekrar test korelasyon katsayısı ve madde analizi) de Çalışma 1’de yürütülmüştür.

YÖNTEM

Çalışma grubu

Çalışma 1, Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören 332 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir; 157’si (%47) kadın, 175’i (%53) erkek olan katılımcıların yaş ortalaması 21.1’dir. Ölçeğin test-tekrar test geçerliliğini incelemek için bu gruptan 148 öğrenciye dört hafta arayla ölçeğin uyarlanan formu iki kez uygulanmıştır. Bu çalışmada, ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışması için 35 İngilizce öğretmenine ölçeğin Türkçe ve İngilizce formu uygulanmıştır.

Ölçme aracı

İntikam Ölçeği (İÖ): Stuckkless ve Goranson¹³ tarafından geliştirilen İÖ, 20 betimsel maddeden ve bir boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin derecelendirme maddelerinin yoğunluk seçenekleri, 1=Kesinlikle katılmıyorumdan, 7=Kesinlikle katı-

lıyorumu uzanan yedili Likert ölçeği tipindedir. Ölçekte yer alan 1, 4, 5, 8, 9, 11, 15, 17, 18 ve 20. maddeler ters kodlandıktan sonra tüm maddelerin puanları toplanarak bir intikam puanı elde edilmektedir. Ölçekteki olası puanların aralığı 20-140 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin intikam alma düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.92, dört hafta arayla elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısını ise 0.90 olarak bulmuştur.¹³ İÖ’nün ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında, intikam duygusunun empati ile negatif ($r=-0.38$) öfke ile pozitif ($r=0.56$) ilişkili olduğu görülmüştür.¹³

İşlem

Uyarlaması yapılan ölçeğin uyarlanan kültüre uygun olmadığı ve anlaşılır olmadığı durumlarda ölçeğin psikometrik özelliklerinin de bundan etkilenmesi,¹⁴ ölçek uyarlama çalışmalarında dilsel eşdeğerliliğin sağlanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle İÖ’nün Türkçeye uyarlanması sürecinde önce ölçeğin özgün formu yeterli düzeyde İngilizce bilen üç öğretim elemanından oluşan bir komisyon tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çevirisi yapılan maddeler yeniden ölçeğin özgün dili olan İngilizceye çevrilmiş ve iki form arasındaki tutarlılık incelenmiştir. Sonra, Türkçe çevirisi yapılan form dilbilgisi açısından incelenmiş ve denemelik bir Türkçe form elde edilmiştir. İlgili alanın uzmanlarının katkılarıyla da son şeklini alan form, dilsel eşdeğerlilik çalışması için 35 İngilizce öğretmenine uygulanmıştır. Dilsel açıdan eşdeğer olduğu anlaşıldıktan sonra ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına geçilmiştir.

Çalışma 1’de dilsel eşdeğerlik incelemesinden sonra, ilk olarak İÖ’nün yapı geçerliliği incelenmiştir. Yapı geçerliliği bağlamında önce açıklayıcı faktör analizi (AFA), ardından doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Diğer taraftan, İÖ’nün güvenilirliği araştırmak için, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve test-tekrar test korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Çalışma 1’de güvenilirlik kapsamında madde analizleri de incelenmiştir. Bu analizler için IBM SPSS 20 ve Lisrel 8.8 programları kullanılmıştır.

BULGULAR

Dilsel eşdeğerlilik

İÖ’nün dilsel eşdeğerlilik çalışması için 35 İngilizce öğretmenine uygulanan Ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları arasındaki ilişkilere ilişkin

bulgular, Türkçe ve özgün formda yer alan maddeler arasındaki ilişkilerin 0.71-0.97 arasında değiştiğini, ölçeğin tamamı için dilsel eşdeğerlilik puanının ise 0.90 olduğunu göstermiştir. Maddelere ilişkin dilsel eşdeğerlik ilişkilerine ilişkin bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Yapı geçerliği

Açımlayıcı faktör analizi (AFA): İÖ'nün Türkçe formunun kaç faktörlü bir yapıya sahip olduğunu belirlemek için yapılan AFA'da, ilk olarak örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri ele alınmıştır. Bu çalışmada KMO ömeklem uygunluk katsayısı 0.90, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri 2508.42 olarak (sd=190, p<0.001) bulunmuştur. Ölçeğin özgün formu bir boyutlu olduğu için, AFA'da temel bileşenler analizinden yararlanılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda toplam varyansın %36.58'ini açıklayan, 20 maddeden oluşan ve öz değeri 1.00'in üzerinde olan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri 0.39-0.73 arasında değişmektedir. Maddelerin AFA sonucuna ilişkin faktör yükleri Tablo 2'de verilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA): İÖ'nün yapı geçerliliği için ölçeğin özgün formunda bulunan yapısının doğrulanması amacıyla DFA uygulanmıştır. Yapılan DFA'da elde edilen modelin uyum indeksleri incelenmiş ve ki-kare değerinin ($\chi^2=341.97$, sd=153, p<0.001) anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin bir boyutlu yapısına ait uyum indeksi değerleri de RMSEA=0.061, SRMR=0.05, NFI=0.95, CFI=0.97, IFI=0.97, RFI=0.94, GFI=0.91 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen değerlere göre modelin iyi uyum verdiği söylenebilir.¹⁵ Doğrulayıcı faktör analizine ait faktör yükleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Güvenilirlik

İÖ'nün Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.91 ve 28 gün arayla gerçekleştirilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur. İÖ'nün maddelerinin, toplam puanı yordama ve ayırt etme gücünü belirlemek amacıyla gerçekleştirilen madde analizi sonucunda ölçeğin düzeltilmiş madde-test korelasyonlarının 0.35-0.67 arasında sıralandığı görülmüştür. İÖ düzeltilmiş madde-test korelasyonları, madde ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3'te gösterilmiştir.

ÇALIŞMA 2

Çalışmanın ikinci aşamasında İÖ'nün Türkçe

formunun psikometrik özelliklerine güç katması için farklı bir örnekleme ölçüt bağıntılı geçerlilik ve cinsiyete ilişkin ayırt edici geçerlilik çalışması yürütülmüştür.

Tablo 1. İÖ maddelerinin dilsel eşdeğerlik bulguları

Madde no	r	Madde no	r
1	0.97	11	0.92
2	0.81	12	0.86
3	0.78	13	0.81
4	0.89	14	0.85
5	0.71	15	0.85
6	0.80	16	0.83
7	0.83	17	0.83
8	0.94	18	0.92
9	0.89	19	0.86
10	0.88	20	0.90

Tablo 2. İÖ maddelerinin EFA ve CFA faktör yükleri

Madde	AFA	DFA	Madde	AFA	DFA
1	0.57	0.54	11	0.66	0.64
2	0.62	0.59	12	0.58	0.56
3	0.39	0.32	13	0.65	0.62
4	0.67	0.62	14	0.64	0.57
5	0.51	0.47	15	0.57	0.54
6	0.49	0.42	16	0.65	0.57
7	0.64	0.63	17	0.66	0.64
8	0.58	0.59	18	0.61	0.60
9	0.61	0.55	19	0.60	0.55
10	0.73	0.68	20	0.58	0.52

Tablo 3. İÖ düzeltilmiş madde-test korelasyonları, ortalamalar ve standart sapmalar

Madde	r	Ort±SS	Madde	r	Ort±SS
1	0.52	4.39±1.77	11	0.60	4.72±1.95
2	0.57	3.94±1.87	12	0.53	3.79±1.91
3	0.35	4.08±2.26	13	0.60	3.26±1.62
4	0.61	5.19±1.79	14	0.59	2.93±1.72
5	0.45	4.53±2.05	15	0.52	4.02±1.98
6	0.44	3.84±1.83	16	0.60	2.91±1.73
7	0.58	3.13±1.72	17	0.60	5.02±1.87
8	0.51	5.05±1.78	18	0.55	4.17±1.93
9	0.55	4.50±1.92	19	0.55	3.93±2.27
10	0.67	3.18±1.74	20	0.51	5.00±1.84

YÖNTEM

Katılımcılar

Çalışma 2, Anadolu Üniversitesi'nde öğrenim gören 355 [199 (%56) kadın, 156 (%44) erkek; yaş ortalaması 20.5 ± 1.73 , aralık: 18-27] üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Katılımcıların 86'sı (%24) birinci, 94'ü (%27) ikinci, 86'sı (%24) üçüncü ve 89'u (%25) dördüncü sınıfta öğrenim görmektedir.

İşlem

Bu adımda ölçüt bağımlı geçerlilik kapsamında İÖ ile Affedicilik Ölçeği ve Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca cinsiyete ilişkin ayırt edici geçerlilik çalışması da yapılmıştır. Analizler IBM SPSS 20 ile yürütülmüştür.

Ölçme araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan ve katılımcıların yaş, cinsiyet, öğrenim görülen programları gibi kişisel bilgilerini içeren form kullanılmıştır.

İntikam Ölçeği: Çalışma 1 kapsamında uyarlanması yapılan ölçeğin Türkçe formu kullanılmıştır (Ek 1).

Affedicilik Ölçeği:¹⁶ Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların öz-bildirimine dayanan ölçek 'kesinlikle katılmıyorum'dan 'kesinlikle katılıyorum'a uzanan beşli Likert tipi derecelendirilmeye sahiptir. Ölçekten alınabilecek olası puanlar 10-50 arasında değişmekte ve yükselen puanlar bireylerin affedicilik düzeylerinin de arttığına işaret etmektedir. Ölçeğin özgün çalışmasının iç tutarlılık katsayısının yüksek olduğu belirtilmiştir (Cronbach alfa=0.80). Affedicilik

Ölçeği Türkçeye Akın ve arkadaşları¹⁷ tarafından uyarlanmıştır. Uyarlama çalışması sonucuna göre bir yapıli affediciliğin iyi uyum verdiği belirtilmiştir ($\chi^2=106.47$, $sd=32$, $p<0.001$, $RMSEA=0.077$, $CFI=0.89$, $GFI=0.95$, $AGFI=0.91$ ve $SRMR=0.062$).

Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği:¹⁸ Ölçek öz-bildirime dayanan 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, öfke sonrası düşünce, intikam düşünceleri, öfke anıları ve nedenleri anlama olmak üzere dört alt boyuta sahiptir. Alt boyutların iç tutarlılık katsayısı sırasıyla 0.86, 0.85, 0.72 ve 0.77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin derecelendirmesi dördümlü Likert tipidir (1=hiçbir zaman, 4=her zaman). Türkçeye uyarlama çalışması Satıcı¹⁹ tarafından yapılan ölçeğin yapısının Türk kültüründe doğrulandığı belirtilmektedir ($\chi^2=420$, $\chi^2/sd=2.88$, $CFI=0.90$, $GFI=0.90$, $RMSEA=0.06$ ve $SRMR=0.05$). Türkçe formunun iç tutarlılık katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu anlaşılmıştır (sırasıyla Cronbach alfa=0.85, 0.77, 0.75, 0.66).

BULGULAR

Ölçüt bağımlı geçerlilik için İÖ ile Affedicilik Ölçeği ve Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Üç ölçeğe ilişkin betimsel bilgiler ve ölçekler arasındaki ilişkiler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü üzere, İÖ ile Affedicilik Ölçeği arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır ($r_{(355)}=-0.58$, %95GA [-0.64 - 0.51]). Diğer taraftan, İÖ'nün Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin alt boyutları ile pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. İntikam, öfke sonrası düşünce [$r_{(355)}=0.37$, %95GA

Tablo 4. Ölçüt bağımlı geçerlilik ve betimsel bilgiler

Değişkenler	İntikam Ölçeği	Affedicilik Ölçeği	Öfke sonrası düşünce	Öfke anıları	İntikam düşünceleri	Nedenleri anlama
İntikam Ölçeği	-					
Affedicilik Ölçeği	-0.58**	-				
Öfke sonrası düşünce ^a	0.37**	-0.37**	-			
Öfke anıları ^a	0.43**	-0.40**	0.68**	-		
İntikam düşünceleri ^a	0.61**	-0.53**	0.55**	0.55**	-	
Nedenleri anlama ^a	0.34**	-0.25**	0.67**	0.59**	0.45**	-
Ortalama	65.55	31.57	14.51	12.51	7.81	9.89
SS	21.74	5.77	4.04	2.98	2.78	2.31
Çarpıklık	0.39	-0.16	0.49	0.43	0.81	0.51
Basıklık	0.13	0.49	-0.39	-0.33	0.29	0.07

** $p<0.01$, a=Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği alt boyutları

(0.28-0.46)], öfke anıları [$r_{(355)}=0.43$, %95GA (0.34-0.51)], intikam düşünceleri [$r_{(355)}=0.61$, %95GA (0.54-0.67)] ve nedenleri anlama [$r_{(355)}=0.34$, %95GA (0.24-0.43)] ile pozitif yönde anlamlı ilişkilidir. Bu çalışmada İÖ'nün güvenilirlik katsayısı 0.89 olarak hesaplanmıştır.

Cinsiyete göre intikam düzeylerinin anlamlı farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçlarına göre, erkeklerin İÖ puanlarının (68.61 ± 23.36) kadınların İntikam Ölçeği puanlarından (63.14 ± 20.12) yüksek olduğu görülmüştür. Bu farkın t testi sonuçlarına göre anlamlı olduğu anlaşılmıştır ($t_{(353)}=2.37$, $p<0.05$).

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı Stuckless ve Goranson¹³ tarafından geliştirilen İntikam Ölçeğini Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemektir. İlk olarak, ölçeğin özgün dili ile çevirisi yapılan Türkçe formunun dilsel açıdan eşdeğerliliği incelenmiştir. Çalışmanın, İÖ'nün Türkçe ve İngilizce formlarının dilsel açıdan birbirine eşit olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen adımdan elde edilen sonuçların, iki formda yer alan maddelerin birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkiye sahip olduğunu göstermiş olması, ölçeğin Türkçe formunun özgün formuyla olan dilsel eşdeğerliliğinin yeterli düzeyde olduğunu ortaya koymuştur.

Ölçeğin kaç faktörlü bir yapı gösterdiğini incelemek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçek maddelerinin tamamının özgün formda¹³ olduğu gibi bir faktör altında toplandığı görülmüştür. Ancak açıklanan varyans bakımından incelendiğinde, açıklanan toplam varyansın her ne kadar bir faktörlü bir yapı için kabul edilebilir değer olan %30'luk varyans açıklamasının²⁰ üzerinde olduğu görülmekte ise de, İÖ'nün intikamın toplam varyansını açıklamakta görece düşük kaldığı söylenebilir. İÖ'nün açımlayıcı faktör analizinde toplam varyansın %37'sini açıklaması, ölçeği kullanırken göz önüne alınmalıdır. Öte taraftan, ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin Türkçe formunun Türk üniversite öğrencileri üzerinde iyi uyum verdiğini göstermektedir. Nite-

kim İÖ'nün İtalyan formunda da Türkçe formunda olduğu gibi ölçek maddelerinin bir faktör altında toplandığı gözlenmektedir.¹² Geçerlilik çalışmalarına ek kanıt sağlamak amacıyla yürütülen ikinci adımda İÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerlilik çalışması yürütülmüştür. Uyum geçerliliği çalışmasında İÖ ile Affetme ve Öfkeye ilişkin Derin Düşünme ölçekleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İÖ ile Affetme Ölçeği arasında negatif yönde anlamlı bulunan ilişki ($r=-0.58$) literatürdeki bulgularla tutarlılık göstermektedir.^{21,22} Literatürle tutarlı şekilde İÖ ile Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği arasında pozitif ilişkiler olduğunu gösteren çalışmalar vardır.^{16,23} Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeğinin alt boyutu olan İntikam Düşünceleri ile İÖ arasındaki ilişki ($r=0.61$), beklenen değer altında bulunmuştur. Bununla birlikte tüm bu sonuçlara bakarak İÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir.

Cinsiyet açısından ayırt ediciliğine bakıldığında da bu araştırma ile literatürdeki kimi çalışmalar arasında paralel sonuçların olduğu görülmektedir. Literatürdeki bazı çalışmalarda bizim çalışmamızda olduğu gibi, erkeklerin kadınlara göre intikam puanlarının daha yüksek olduğu bildirilmiştir.^{13,24} İÖ'nün güvenilirliğine ilişkin Cronbach alfa (Çalışma 1 için $\alpha=0.91$, Çalışma 2 için $\alpha=0.89$) ve test-tekrar test ($r=0.87$) korelasyon katsayılarının kabul edilebilir değerler olarak önerilen 0.70'den²⁵ yüksek olduğu saptanmıştır. Bu değerler göz önüne alındığında İÖ'nün Türkçe formunun yüksek güvenilirliğe sahip olduğu belirtilebilir.

Çalışmanın bulgularına dayanarak İÖ'nün Türk üniversite öğrencilerinin intikam düzeylerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Ölçeğin çalışma grubunun üniversite öğrencileri ile sınırlı olduğu unutulmamalı ve farklı yaş gruplarında ve öğrenim durumlarında kullanırken psikometrik özellikleri yeniden incelenmelidir. İÖ'nün Türkçe formu kullanılarak yapılacak araştırmaların üniversite gençliğinin çeşitli değişkenler açısından intikam düzeylerinin değerlendirilmesinde ilgili alana önemli katkılar sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

1. McCullough ME, Bellah CG, Kilpatrick SD, Johnson JL. Vengefulness: Relationships with forgiveness, rumination, well-being, and the big five. *Pers Soc Psychol Bull* 2001; 27:601-610.
2. Cardozo BL, Kaiser R, Gotway CA, Agani F. Mental health, social functioning, and feelings of hatred and revenge of Kosovar Albanians one year after the war in Kosovo. *J Trauma Stress* 2003; 16(4):351-360.

3. Ysseldyk R, Matheson K, Anisman H. Ruminatıon: Bridging a gap between forgivingness, vengefulness, and psychological health. *Pers Individ Differ* 2007; 42(8):1573-1584.
4. Martin LL, Tesser A. Toward a motivational and structural theory of ruminative thought. JS Uleman, JA Bargh (Ed.), *Unintended Thought*, New York: The Guilford Press, 1989, p.306-326.
5. Watkins ER. Constructive and unconstructive repetitive thought. *Psychol Bull* 2008; 134:163-206.
6. Staub E, Pearlman LA, Gubin A, Hagengimana A. Healing, reconciliation, forgiving and the prevention of violence after genocide or mass killing: An intervention and its experimental evaluation in Rwanda. *J Soc Clin Psychol* 2005; 24:297-334.
7. Kaufman WRP. *Honor and Revenge: A Theory of Punishment*. New York: Springer, 2013.
8. Johnson JL, Butzen ND. Psychoticism as a predictor of vengefulness, forgiveness and religious commitment. *J Psychol Christ* 2008; 27(4):329-336.
9. Bellah CG, Bellah LD, Johnson JL. A look at dispositional vengefulness from the three and five-factor models of personality. *Individ Differ Res* 2003; 1(1):6-16.
10. Eysenck HJ. A reply to Costa and McCrae. P or A and C-the role of theory. *Pers Individ Differ* 1992; 13(8):867-868.
11. Costa PT, McCrae RR. Four ways five factors are basic. *Pers Individ Differ* 1992; 13(6):653-665.
12. Ruggi S, Gilli G, Stuckless N, Oasi O. Assessing vindictiveness: Psychological aspects by a reliability and validity study of the Vengeance Scale in the Italian context. *Curr Psychol* 2012; 31(4):365-380.
13. Stuckless N, Goranson R. The vengeance scale: Development of a measure of attitudes toward revenge. *J Soc Behav Pers* 1992; 7:25-42.
14. Brislin RW. Translation and content analysis of oral and written material. HC Triandis, JW Berry (Eds.), *Handbook of Cross-Cultural Psychology*, Boston: Allyn & Bacon, 1980, p.389-444.
15. Hu LT, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Struct Equ Modeling* 1999; 6(1):1-55.
16. Berry JW, Worthington EL, Jr O'Connor LE, Parrott L, Wade NG. Forgivingness, vengeful rumination, and affective traits. *J Pers* 2005; 73(1):183-225.
17. Akın A, Akın U, Gediksiz E. The validity and reliability of the Turkish version of the Forgivingness Scale. Paper presented at the International Counseling and Education Conference, 2012 May, 3-5, Istanbul, Turkey.
18. Sukhodolsky DG, Golub A, Cromwell EN. Development and validation of the Anger Rumination Scale. *Pers Individ Differ* 2001; 31:689-700.
19. Satıcı SA. Öfkeye İlişkin Derin Düşünme Ölçeği: Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Anadolu Psikiyat Derg* 2014; 15(4):328-334.
20. Büyüköztürk Ş. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006.
21. Satıcı SA, Uysal R, Akın A. Forgiveness and vengeance: The mediating role of gratitude. *Psychol Rep* 2014; 114(1):157-168.
22. Seaton CL, Beaumont SL. Exploring the links between identity styles and forgiveness in university students. *Can J Behav Sci* 2013; 46(3):366-374.
23. Barber L, Maltby J, Macaskill A. Angry memories and thoughts of revenge: The relationship between forgiveness and anger rumination. *Pers Individ Differ* 2005; 39:253-262.
24. Cota-McKinley AL, Woody WD, Bell PA. Vengeance: Effects of gender, age, and religious background. *Aggress Behav* 2001; 27:343-350.
25. Nunnally JC, Bernstein IH. *Psychometric Theory*. Third ed., New York: McGraw-Hill, 1994.

Ek 1. İntikam Ölçeği Türkçe Formu

Yönerge: Aşağıda insanların sahip olabilecekleri çeşitli tutumları içeren anlatımlar sıralanmıştır. Doğru veya yanlış yanıt yoktur, yalnız görüşleriniz söz konusudur. Her cümleye katılma veya katılmama durumunuzu en iyi şekilde gösteren numarayı işaretleyiniz. Katılıp katılmama durumunuza göre 1'den 7'ye kadar derecelenmiş olan sayılardan birini daire içine alınız.

1=Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Biraz katılmıyorum, 4=Kararsızım, 5=Biraz katılıyorum, 6=Katılıyorum, 7=Kesinlikle katılıyorum

1. Bana yanlış yapan birinden öç almak için zamanımı harcamaya veya çaba sarf etmeye değmez.*
2. Beni inciten insanlardan bunun acısını çıkartmak benim için önemlidir.
3. Beni inciten herhangi birinin hesabını görmeye çalışırım.
4. İntikam peşinde koşmamak her zaman daha iyidir.*
5. 'Bırak geçmiş geçmişte kalsın.' sözü yaşam felsefemdir.*
6. Biri seni incitirse, bunun karşılığını ona ödetmek yanlış değildir.
7. Biri beni çok sinirlendirdiğinde sadece kızmakla yetinmem, bunun acısını ondan çıkarırım.
8. Beni incitenleri affetmeyi daha kolay buluyorum.*
9. Kinci biri değilim.*
10. 'Göze göz dişe diş' deyişine inanırım.
11. İntikam ahlaksal olarak yanlıştır.*
12. Eğer biri beni belaya bulaştırırsa, onları bir şekilde buna pişman ederim.
13. Eğer haksızlığa uğramışsam, intikamımı almadan duramam.
14. Onurlu biri olmak, seni inciten birinden bunun intikamını almayı gerektirir.
15. Genellikle merhamet göstermek intikam almaktan daha iyidir.
16. Beni kızdıran kim olursa olsun, bunun cezasını çekmeyi hak etmiştir.*
17. 'Sana taş atana gül atmak' her zaman daha iyidir.*
18. İntikam alma isteği beni utandırır.*
19. Öç almak zevklidir.
20. İntikam almak için ısrar eden insanlar tiksinti vericidir.*

Değerlendirme: * = Ters puanlanan maddeler. Ters puanlanan maddeler, düz hale getirildikten sonra tüm maddeler toplanır ve yükselen puanlar bireylerin intikam düzeylerinin de yükseldiğine işaret eder.